

УДК 372.365

Н. В. Тарапака, Н. П. Гагаріна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статті розкривається сутність, важливість і необхідність психолого-педагогічного проектування у роботі вихователів сучасного дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: *проект, інноваційна діяльність, результат, дошкільник.*

Складні та суперечливі процеси, які відбуваються у сучасному українському суспільстві, висувають проблеми забезпечення нових підходів до організації діяльності дошкільного навчального закладу. Нові форми дошкільної освіти створюють сприятливі умови для реалізації педагогічної ініціативи, упровадження наукових розробок, втілення принципів оновленого змісту дошкільної освіти.

Модернізація змісту дошкільної освіти – важливий чинник розвитку системи національної освіти в цілому. Важливо, щоб педагоги поставилися до нових умов відповідально, творчо, уміли облишити консервативну колію.

Тому інноваційна діяльність у роботі ДНЗ – вимога часу, яка спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу та його результатів до сучасних вимог суспільства. Інноваційна діяльність стала стимулюючим чинником у розвитку дошкільної освіти. Дошкільні навчальні заклади з метою удосконалення навчально-виховного процесу використовують спеціалізовані програми, альтернативні методики та педагогічну спадщину видатних педагогів.

Варіативність і різноманітність змісту, методів і прийомів навчання і виховання дошкільнят вимагає об'єднання зусиль педагогів, аби докорінно змінити підходи до роботи з дітьми, переорієнтувати кожного працівника на те, щоб у центрі уваги незмінно перебувала дитина.

Шляхом інноваційних підходів до змісту і форм методичної роботи, зокрема через впровадження проектного методу в роботі дошкільного закладу реалізуються актуальні задачі зростання професійної майстерності педагогів.

Вибір цього методу обумовлений вимогами нової Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» щодо навчання і розвитку особистості, спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дітей пізнавальної активності, творчості, самостійного пошуку розв'язання проблеми.

Проектна діяльність – одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації дошкільника, формує всі необхідні життєві компетенції: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту.

За науковими дослідженнями, поняття «проект» вперше виникло в Римській архітектурній школі XVI століття для означення ескізів, креслень. Поступово це поняття стало застосовуватись і в педагогічному значенні як *самостійно виконане учнями завдання* (лат. «projectus» – буквально «кинутий уперед»). Самостійність в дошкільному та шкільному віці – це кардинально різні поняття. Самостійність дитини-дошкільника пов'язана із здобутим досвідом та умінями, тому психолого-педагогічне проектування в дошкільному навчальному закладі, насамперед, здійснюється поряд із мудрим виваженим дорослим.

За визначенням дослідників, *проект* – навчально-практична діяльність, що має певні освітні цілі; охоплює дослідження та розв'язання проблем, використання різних матеріалів.

Проектування навчально-виховного процесу – визначення діяльності педагогів та дітей у їхній взаємодії, тобто проектування особистісно-розвивальної взаємодії; орієнтоване насамперед на самостійну діяльність – індивідуальну, парну або групову. На такі види діяльності нас і орієнтує О.Кононко – упорядник Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [1; 4]. Проектна діяльність стає засобом розвитку і саморозвитку як специфічних проектувальних здібностей, так і особистості в цілому, виступаючи універсальним джерелом навчання, виховання, творчої взаємодії дітей і дорослих.

Узагальнюючи всі відомості про проект, ми можемо зазначити, що проект – це сукупність певних дій, документів, текстів для створення реального об'єкта, предмета, різного роду теоретичного продукту. Основою методу проектів є розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок дітей, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Цей підхід органічно поєднується з груповим (cooperative learning) підходом до навчання. Метод проектів завжди припускає розв'язування деякої проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, технології, творчих напрямків. Результати виконаних проектів повинні бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Можна сказати по-іншому: в кінці кожного проекту має

бути створений «продукт», чи то буде вірш, чи листівка, чи новорічна прикраса – це залежить від теми та мети проекту.

Проект – це метод навчання. Він може застосовуватись як на занятті, так і в повсякденній діяльності, орієнтований на досягнення цілей самих дітей, тому неповторний; формує значну кількість життєвих компетентностей, тому є ефективним; формує досвід, тому незамінний.

Проект – це особлива форма філософії освіти. Філософія мети та діяльності, результатів і досягнень, вона прийнятна для дошкілля сьогодення, тому що дозволяє поєднати ціннісно-змістовні основи культури та процес діяльнісної соціалізації. Організація проектної діяльності в ДНЗ довела, що проектування – комплексна діяльність, якій властиві:

- ознаки автодидактики (учасники проектування ніби автоматично, без спеціально означеної дидактичної задачі з боку організаторів засвоюють нові поняття, нові уявлення про різні сфери життя, про виробничі, особисті, соціально-політичні відносини між людьми, нове розуміння змісту тих змін, яких вимагає життя);

- участь у проектній діяльності ставить дітей і дорослих у позицію господаря життя, тобто проектування виступає як принципово інша суб'єктна, а не об'єктна форма участі в соціальній діяльності;

- проектування – це специфічний індивідуально-творчий процес, який вимагає від кожного оригінальних нових рішень і в той же час – це процес колективної творчості.

Сучасні науковці в основу тлумачення терміна «метод проектів» кладуть такі поняття: спосіб організації, особистісно-орієнтований метод навчання, самостійна творча праця, сукупність навчально-пізнавальних прийомів, комплексний узагальнюючий процес, система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, форма організації навчання, спеціально організований вихователем комплекс дій, організований вихователем підхід навчання у співробітництві, педагогічна технологія, сукупність педагогічних прийомів та операцій, спільна діяльність вихователя й дітей, комплексний метод навчання, цілеспрямована самостійна діяльність дошкільників, спосіб досягнення дидактичної мети, комплексний навчальний процес. Наведенні визначення показують багатогранність поняття «метод проектів», яке не можна розглядати тільки як метод навчання.

Насамперед, – це інноваційний підхід до навчання, педагогічна технологія, комплексний процес навчання. Проведений аналіз дає змогу розглядати «метод проектів» як модель навчання, якій притаманні такі характеристики: залучення дітей до процесу вирішення проблем, вибору матеріалу, теми, самостійна діяльність дітей, наявність у них пізнавального інтересу. Важлива особливість методу проектів – це зміна ролі вихователя порівняно з традиційним навчанням.

Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування до набуття нових (інколи і шляхом самоосвіти) (І.Чечель) [5].

Метод проектів – це педагогічна технологія, що передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дають змогу розв'язати ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів (К.Мелашенко) [3].

Таким чином, проектування може стати засобом соціального й інтелектуально-творчого саморозвитку всіх суб'єктів дошкільної освіти (дітей, вихователів, батьків), а в більш вузькому розумінні – засобом розвитку проектних здібностей. Робота над проблемною темою викликає необхідність вивчення національного й міжнародного передового досвіду, створення матеріально-технічної бази (комп'ютерні класи, підключення до мережі Інтернет тощо), загального оновлення змісту освіти.

Для успішної реалізації виховного проекту потрібні такі умови:

- наявність значущої у творчому, дослідницькому плані проблеми;
- уміння вихователя ставити ключові та тематичні запитання;
- практична значущість очікуваних результатів;
- самостійна робота дошкільників;
- структурування змістовної частини проекту (етапи, завдання, розподіл ролей);
- використання дослідницьких методів;
- застосування комп'ютерних технологій (для пошуку інформації, спілкування з іншими учасниками проекту, створення кінцевого продукту проекту).

Також особливо важливим при плануванні педагогом психолого-педагогічного проектування є дотримання наступних принципів, які допомагають правильно спрямувати діяльність.

Принципи:

- принцип прогностичності,
- принцип покроковості,
- принцип нормування,
- принцип зворотного зв'язку,
- принцип продуктивності,
- принцип культурної аналогії (орієнтація на досягнення людства),
- принцип саморозвитку,
- принцип взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку,
- принцип гуманізації (утвердження особистості дитини як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей, нахилів, уподобань; задоволення особистісних освітніх потреб),
- принцип науковості,

- принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності (створення умов, за яких дитина займає активну особистісну позицію і найбільш повно розкривається як суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності),

- принцип оптимізації (вибір та реалізація найкращого варіанту організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням конкретних умов, необхідних зусиль педагогів, дітей та їх реальних можливостей для здобуття максимально можливих результатів за мінімально необхідних затрат часу),

- принцип активності, свідомості та самостійності (спонукання дітей до цілеспрямованої самостійності навчально-пізнавальної активності; формування потреби у здійсненні аналізу результатів власної пізнавальної діяльності; активізація прагнення до пізнавальної самостійності).

Механізм реалізації проектної технології складається з п'яти основних компонентів. Перша складова – організація стимулюючого енерго-інформаційного простору (предметного, соціокультурного, освітнього), для розвитку потенціальних можливостей дитини, її внутрішнього світу. Для дитини дошкільного віку – це створення розвивального середовища, згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти в Україні [2].

Друга складова – організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного дошкільника: розкриття фізичної, емоційно-ціннісної, креативної, мовленнєвої, пізнавальної, художньо-естетичної та соціально-моральної ліній розвитку.

Третя складова – організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку дошкільників, формування позитивної «Я-концепції». Навчити дітей спілкуватись, культурі діалогу – копітка та трудомістка діяльність, успіху якої сприяють перш за все інтерактивні форми роботи, тобто ті форми та методи, які забезпечують продуктивну реалізацію проектної технології.

Четверта складова – психолого-педагогічна підтримка вирішення дошкільниками своїх проблем, допомога їм у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації. Ця складова потребує системного підходу.

Остання (п'ята) складова – підвищення професійної майстерності, проективної культури педагогічних кадрів. Основною рушійною силою в реалізації кожного проекту є вихователь, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно турбується за своє особистісне та професіональне зростання. З метою досягнення позитивних результатів по втіленню методу проектів педколективу дошкільного навчального закладу необхідно пройти багаторівневу систему підготовки:

- інформаційно-теоретичну;

- організаційно-практичну із закріпленням та апробацією теоретичних знань на практиці;

- рефлексивну із самостійною роботою вихователів з переосмислення та творчого аналізу своєї діяльності;

- корекційну, яка спрямована на поповнення знань і практичних навичок вихователів для подолання наявних труднощів;

- методологічну, яка передбачає підготовку педагогів, які можуть учити інших, створювати свої майстер-класи.

У чому ж полягає технологія психолого-педагогічного проектування саме в дошкільному навчальному закладі? Розглянемо основні етапи, відповідність яким допоможе досягти більшої продуктивності.

Мотиваційний (викликати бажання створити спільний проект, визначити завдання, зміст та форми діяльності, направлені на його реалізацію).

Завдання педагога: створити мотивацію, яка перетворить педагогічну задачу в прагнення, бажання, включити її внутрішню активність. Виявити рівень знань, умінь та навичок на початок тематичного циклу).

Інформаційний (надати інформацію, сформувати систему знань, умінь, навичок, необхідних для реалізації спільного проекту та проявів творчості та фантазії).

Завдання педагога: розпалити вогонь пізнання. Формувати уміння дітей учитися, здобувати знання шляхом самостійних пошуків у різних інформаційних джерелах).

Репродуктивний (практично застосовувати набуті знання, надати вихованцям не колись, в далекому майбутньому, а сьогодні практично застосувати набуті на інформаційному етапі знання, навички та уміння, відбираючи серед них необхідні для вирішення нових нестандартних ситуацій, які виникають в процесі реалізації даного спільного задуму).

Завдання педагога: допомогти кожному вихованцю випробувати свої можливості, співставити їх з бажаннями; викликати відчуття упевненості в своїх силах. Створити умови, при яких у дітей виникає потреба регулювати свою поведінку у відповідності з отриманими уявленнями про морально-етичні еталони загальнолюдської поведінки. Відстежити динаміку розвитку кожної окремо взятої дитини в порівнянні з її особистими попередніми досягненнями).

Узагальнення, аналіз і систематизація отриманих знань.

Завдання педагога: з'ясувати, чи відбулися зміни в розвитку кожного вихованця, проаналізувавши і співставивши результати контрольної діагностичних зрізів, спостережень та дитячі роботи з теми, які мали при ввідній діагностиці.

Творчий етап (створити сприятливу атмосферу для творчості, реалізувати спільний творчий задум, до якого готувались протягом попередніх етапів. Наповнити процес його втілення спалахом позитивних емоцій. Придумувати, творити в процесі різних видів діяльності).

Завдання педагога: вірити в творчий потенціал, здібності кожного вихованця. Заохочувати оригінальність ідей дітей, батьків, інших працівників).

Рефлексивно-оцінювальний етап (усвідомити набутий досвід.

Завдання педагога: навчитися робити детальну психологічну характеристику як власному особистісному розвитку, так і розумовому, моральному розвитку вихованців. Усвідомлено відноситись до цього досвіду і самоаналізу).

Висновки. Проект – це 6 «П»: проблема, проектування-планування, пошук інформації, продукт, презентація, портфоліо. Дошкільник отримує позитивний досвід конкурентної взаємодії і розуміє, що ідея повинна мати цінність не лише для нього, але й для інших.

Список використаної літератури

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. – 196 с.
3. Мелашенко К. М. Технологія проектного навчання / К. М. Мелашенко // Завуч. – 2006. – № 13(271). – С. 12–4.
4. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко [та ін.]. – К. : Світич, 2009. – 208 с.
5. Чечель И. Д. Метод проектов, или попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула / И. Д. Чечель // Директор школы. – 1998. – № 3. – С. 11–17.

Наталія Тарапака, Наталія Гагарина. Психолого-педагогическое проектирование как инновационная технология в дошкольных учебных заведениях.

В статье раскрывается содержание, важность и необходимость психолого-педагогического проектирования в работе воспитателей современного дошкольного образовательного учреждения.

Ключевые слова: проект, инновационная деятельность, результат, дошкольник.

Natalia Tarapaka, Natalia Gagaryna. Psycho-pedagogical design as innovative technology in preschool education institutions.

The article describes content, importance and necessity of psycho-pedagogical design for educators in the modern preschool education. Key words: design, innovation, result, preschooler.